

HEDESELSKABETS TIDSSKRIFT

Nr. 7

10. juni 1967

Forsøgsarbejdet
Skjernådal

Produktionen
af tørvestrøelse
i 1966

Litteratur

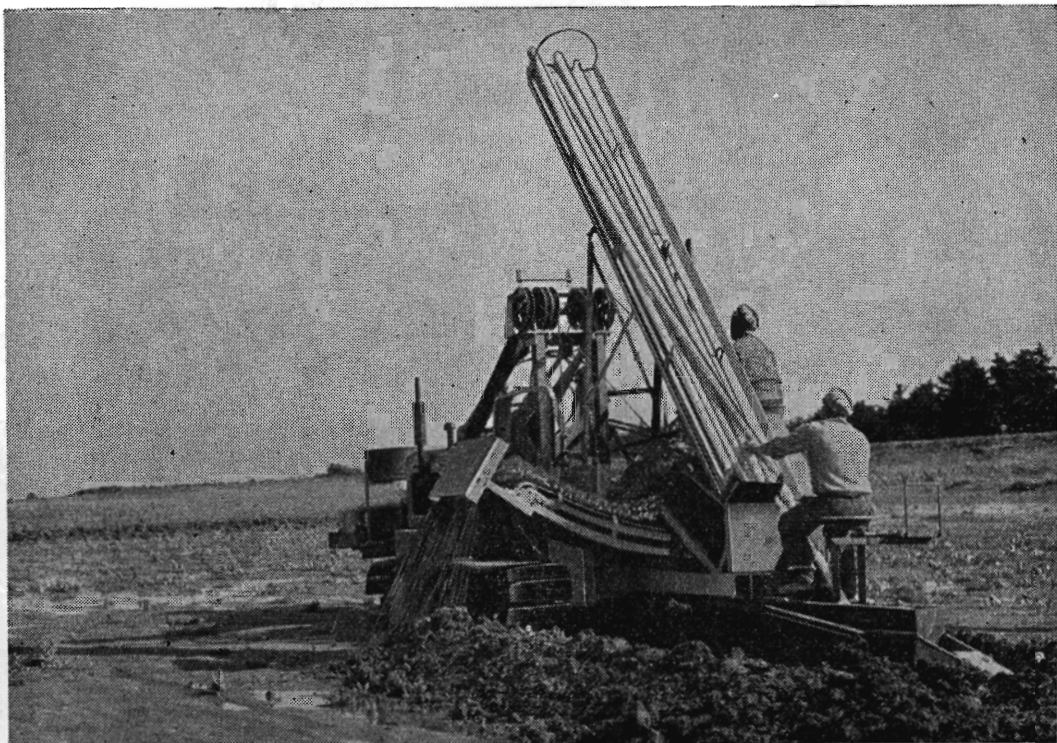
88. årg.

Oplag: 18.600

Glasuld har alle fordele...

- nu også i dræningens tjeneste

- den langfibrede, robuste og holdbare GLASULDFILT, der overalt er anerkendt som et effektivt isoleringsmateriale i bygningsindustrien, har nu udvidet sit virkefelt til også at gå i opdyrkingens tjeneste, nemlig ved drænings- og afvandingsgaver. Nylig afsluttede forsøg har godtgjort, at tynd GLASULDFILT omviklet de moderne plastic-drænrør sikrer, at rørenes overflade bedre kan modtage vandet fra omgivelserne.

Glasuld

AKTIESELSKABET

DANSK GLASULDFABRIK

(AKTIESELSKABET FOR KEMISK INDUSTRI)

AALBORG
Telf. (08) 13 41 77

AMALIEGADE 15 - KØBENHAVN K
(01) 15 63 88

VEJLE
Telf. (0581) 1286 - 2567

FÆLLESDYRSKUET paa Bellahøj

i dagene 22. - 25. juni

Omfatter kvæg, får, heste og svin samt en meget stor udstilling af redskaber og maskiner.

Blandt særudstillinger Hedeselskabets store jubilæumsudstilling.

TRONHOLM VÆGFLISER

hvide og farvede, i 2 størrelser:
151 × 151 mm og 108 × 108 mm.

SPHAGNUM (tørvestrøelse).

LYPI

grønpiller, fremstillet af frisk lucerne og græs.

PINDSTRUP MOSEBRUG SAVVÆRK OG EMBALLAGEFABRIK

v/ JOHS. F. LA COUR - PINDSTRUP

TELEFON (06) 39 61 00 - TELEX 4272

VANDINGSANLÆG

Omg. levering

Ønsker De?

- ★ Gennemført kvalitet
- ★ Lette og stærke rør
- ★ De hurtige og robuste koblinger
- ★ Sprinklere, der vander jævnt
- ★ Sagkyndig og reel projektering
- ★ Anlæg, hvortil reservedele hurtigt kan skaffes,
- ★ fordi det er dansk arbejde -

DANSK VANDINGS INDUSTRI
Snoghøj pr. Fredericia tlf. (059) 5 22 11

Henvend Dem
om brochure
og tilbud

PETERSEN & PEDERSEN

VIBORG

Telefon (076 1) 195 og 1325

Alt i elektricitet

Stenvad Cementstøberi

Tlf. Stenvad (063 - 8 24 11) 6

Arnold Westmark

Alle Δ mærkede rør
ALTID LEVERINGSDYGTIG

ALT I CEMENT

VARE

Vi kan levere rør i alle
gængse størrelser efter
ingeniør. normer.
Hurtig levering - reel
betjening

TJÆREBORG
CEMENTSTØBERI

• Telefon 21 •

Træplanter til have og kirkegård,
mark og skov.
Plantegræs.

Lomborgs Planteskole

Granhøj v. Aalborg

Tlf. 12 01 01 Tlf. 13 40 40

Stort farveillustreret
katalog
sendes gratis
på forlangende

Aktieselskabet
L. HAMMERICH & CO.
Specialforretning i bygningsartikler
Grundlagt 1854 · Tlf. 12 71 55 (3 lin.)
Århus

Herning Hede- & Diskontobank

10.30-12.30, 14.30-17.00
Telf. (07) 12 42 22 - 12 22 21 -
12 33 15

Skive Cementstøberi

Knud Østergaard
Telefon (075 1) 921

NORMRØR
med garantimærket Δ
Imprægnering Brøndrør

- ✘ Hurtig
- ✘ service
- ✘ er
- ✘ god service
- ✘ bedst fra

Kjellerup Betonvarefabrik ved J. T. Birk

Tlf. Kjellerup (068) 8 10 45. Efter kl. 17: Tlf. Rødkjærsbro (076 - 5 91 11) 14

Fører kun Δ mærkede varer.

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres. Forlang tilbud.

A/S
Erik Dalsgaard
SONDERBROGADE 24 · VEJLE · TLF. (0581) 5201

Vi har alle vore servicevogne
monteret med radioanlæg

Midtjydske Teglværkers Salgskontor S. m. b. a.

Alle størrelser i drænrør leveres
Telefon Viborg (076 1) 1330

CLOGGIN

Hedeselskabets Tidsskrift

Nr. 7

10. juni 1967

88. årg.

udgår 16 gange årligt og sendes til selskabets medlemmer. Annoncer til Hedeselskabets hovedkontor, Viborg, telf. 1340. Annoncepris 70 øre pr. mm. Medlemsbidraget er enten årlig mindst 10 kr. eller én gang for alle mindst 200 kr. Redaktør: H a r. S k o d s h ø j. Redaktionsudvalg: Afdelingschef, skovrider B. Steenstrup (formand), afdelingschef N. Venov og distriktsbest. J. Alsted. Carlo Mortensens Bogtrykkeri, Viborg.

Indhold: Forsøgsarbejdet i Skjernådalene. — Produktionen af tørvestrøelse i 1966. — Litteratur: »Jydsk Landvinding« — et jubilæumsskrift. — Et storværk slutter: »Danmarks store Øer«.

Forsiden: På en ikke afgravet tørvebalk i et gammelt mosehul i Vesthimmerland har måger i hundredvis fundet redeplads.

Forsøgsarbejdet i Skjernådalene

I 1961—62 påbegyndtes et samarbejde mellem Statens Forsøgsvirksomhed i plantekultur og Det danske Hedeselskab om et forsøgsarbejde i det område, der berøres af det store landvindingsarbejde ved Skjernåens nedre løb. Forsøgsarbejdet udføres af *Statens forsøgsstation* i Borris og *Hedeselskabets* afdeling for dræntekniske undersøgelser samt selskabets forsøgs- og forskningsafdeling.

Der blev indrettet forsøgspolder — det vil sige inddæmmede områder, hvor der afvandes til ønsket dybde ved pumpning — på 2 hovedjordbundstyper. Den ene polder blev anlagt på humusrig jord ved Aanum øst for Skjern og den anden på klægjord ved Stauning vest for Skjern.

I den omfattende forsøgsplan indgår en række dyrkningsforsøg. Jordernes forhold over for vand undersøges, og der holdes kontrol med de kemiske stoffer i det vand, der udpumpes fra polderne.

Statens forsøgsvirksomhed i plantekultur har nu udsendt en kort meddelelse, nr. 816, om forsøg med kalk og gødning på mosejordsarealet. En tilsvarende beretning for de samme forsøg på klægjordsarealet er under udarbejdelse og vil foreligge om kort tid. — Den først udsendte beretning gengives nedenstående:

Fastliggende forsøg med kalk og gødning på mosejord i Skjernådalene 1963-66

Ved en særskilt hoved- og detailafvanding har Det danske Hedeselskab i 1962 gjort ca. 3 ha af et ikke tidligere dyrket tørvejordsareal i Ånum enge tjenligt til opdyrkning.

Efter en med Hedeselskabet indgået aftale er størstedelen af arealet stillet til rådighed for dyrkningsforsøg under Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur, medens Hedeselskabet udfører særlige forsøg og undersøgelser vedrørende kulturtekniske problemer. Dyrkningsforsøgene gennemføres af Borris forsøgsstation.

Analysen udført ved Statens Planteavlslaboratorium i jordprøver udtaget i 0—20 cm dybde før opdyrkning gav følgende resultater:

pH(H ₂ O)	Ft	Kt	Cut	Mnt	C	N	C/N
4,8	3,6	31,7	1,3	23,6	25,9	2,2	11,8

Jordens rumvægt er lav, kun ca. $\frac{1}{4}$ af rumvægten af normal agerjord. Skal indholdet i næringsstoffer i pløjelagsdybde sammenlignes med indholdet i tilsvarende dybde på normal agerjord, må tallene for fosfor- og kaliumindhold m. m. reduceres til $\frac{1}{4}$ af de anførte værdier. På denne baggrund kan indholdet af fosfor betegnes som ekstremt lavt. Kaliumindholdet synes ret normalt. Manganindholdet er ret betydeligt, men kobberindholdet må anses for at være lavt. Det store kvælstofindhold (N) og det for en mosejord ret snævre kulstof-kvælstofforhold (C/N) tyder på, at afvanding og kultivering kan give anledning til frigørelse af letoptageligt kvælstof i ret betydelige mængder.

I. Forsøg med kalk-, fosfor- og kaliumtilførsel

Forsøgsplanen og gennemsnitsudbytter af de høstede afgrøder er opstillet i tabel 1. Forsøget er anlagt i 2 marker og omfatter i hver mark 48 forsøgsled svarende til de mulige kombinationer af 4 kalkled, 3 fosforled og 4 kaliumled. Der kan ikke spores vekselvirkning i forsøgsresultaterne, og de i tabel 1 anførte gennemsnitstal er for hver faktor (kalk, fosfor eller kalium) beregnet uden hensyn til de 2 andre faktorer. Udbyttetallene for led 1—4, led A-C og led x-æ angiver da resultaterne af henholdsvis forsøg med stigende mængder kalk, forsøg med chockdoser af superfosfat samt forsøg med stigende mængder kaligødning. Det bemærkes, at 23 kg P svarer til 300 kg superfosfat og 49 K til 100 kg 60 % kaligødning.

I 1963 anvendtes 47 og 62 kg N pr. ha til henholdsvis havre og vårhvede. Havreforsøget blev ødelagt af lejesæd. I 1964 anvendtes til byg og gul sennep 18 kg N pr. ha. I 1965 blev der foretaget udlæg af græs og hvidkløvergræs i tyndsået havre, der høstedes ved begyndende skridning. Der blev ikke anvendt N til hverken havren eller den følgende slæt. I 1966 anvendtes til rent græs 130 og til hvidkløvergræs 52 kg N pr. ha. Der blev høstet 3 slæt. Udbyttetallene for græs og hvidkløvergræs i tabel 1 er summen af den ene slæt i 1965 og de 3 slæt i 1966.

Kalktilførselsens virkning på udbyttet belyses af led 1—4 i tabel 1. I afgrøderne byg og vårhvede er der ikke opnået væsentlige merudbytter for den laveste af de tilførte kalkmængder, og efter de 2 største tilførsler falder kærneudbyttet, især i byg. I gul sennep spores en positiv kalkvirkning, og for græssets og kløvergræssets vedkommende er der opnået ret betydelige merudbytter.

Dette forhold mellem afgrødernes reaktion på kalktilførsel er ret usædvan-

ligt og kan antages at bero på kalkens fremmende virkning på de organiske stoffers omsætning og den hertil knyttede frigørelse af kvælstof (439. beretning fra Statens Forsøgsvirksomhed i Plantekultur). Det er i denne forbindelse karakteristisk, at både byg, havre og gul sennep har været præget af gejlækst med stærk og tidligt optrædende lejetilbøjelighed til følge. Kærne- og frøkvæliteten har da også været ret ringe.

TABEL 1.

Forsøgsled	Udbytte i hkg pr. ha					
	Kærne m. 15 % vand byg	frø med 10 % v. vår- gul hvede	sennep	grøn- havre	tørstof græs	hvid- kløver- græs
1. Ukalket (pH(H ₂ O) ca. 5,0)	35,4	26,6	10,0	56,2	105,2	91,6
2. Kalk til pH(H ₂ O) 5,5 (9,8 t CaCO ₃ pr. ha)	36,3	26,9	12,1	55,9	108,5	104,1
4. Kalk til pH(H ₂ O) 6,0 (22,4 t CaCO ₃ pr. ha)	35,3	24,7	11,8	54,6	106,4	109,5
3. Kalk til pH(H ₂ O) 6,5 (38,8 t CaCO ₃ pr. ha)	33,1	25,2	12,1	55,1	117,9	115,6
A. 23 P årligt	36,0	29,6	11,6	53,0	108,9	103,7
B. 117 P i 1963 + 23 P årligt	35,8	26,0	11,4	55,6	108,5	104,9
C. 234 P i 1963 + 23 P årligt	33,2	21,9	11,6	57,8	111,2	106,9
x. 0 K	33,1	22,8	9,8	51,3	68,3	70,8
y. 49 K årligt	35,3	26,3	12,0	57,6	116,6	109,6
z. 98 K årligt	34,8	27,3	11,9	56,9	128,1	119,8
æ. 196 K årligt	36,8	26,8	12,4	56,0	125,1	120,5

Når der ikke i grønhøstet havre er udbyttetigning efter kalktilførsel, hvilket måske kunne ventes, kan det skyldes, at den af kalken befordrede frigørelse af kvælstof ikke synes at få et væsentligt omfang før hen i juli måned, altså efter havrens afhugning. Dette forhold omtales nærmere under forsøg II.

Kalktilførselsens virkning på jordens pH(H₂O), d. v. s. reaktionen målt i vandig opslemning, belyses af gennemsnitstallene i tabel 2.

TABEL 2.

Forsøgsled	Tilstræbt pH(H ₂ O)	Opnået pH(H ₂ O) 1966	
	i 0—20 cm dybde	i 0—20 cm dybde	i 20—40 cm dybde
1. Ukalket	—	5,0	4,9
2. 9,8 t CaCO ₃ pr. ha	5,5	5,5	5,4
4. 22,4 t CaCO ₃ pr. ha	6,0	6,2	6,1
3. 38,8 t CaCO ₃ pr. ha	6,5	6,6	6,4

Den tilstræbte reaktion er fuldt ud opnået, og der er også en betydelig virkning i dybden 20—40 cm.

Indblanding af kalk i dybdebehandlingsforsøgene i Skjernå-området.

Fosfortilførelsens virkning på udbyttet illustreres af led A-C i tabel 1. Frøudbyttets størrelse i *gul sennep* er ikke ændret af chockdoserne i forsøgsled B og C, men den høstede frøvare var af ringere kvalitet end i forsøgsled A, hvilket skyldes, at de store fosfordoser medførte en større vegetativ frodighed og en senere blomstring, således at tilstrækkelig frømodning ikke blev opnået. Også i *byg* og *vårhvede* kunne der iagttages en forøgelse af den vegetative frodighed i led B og C. For byggets vedkommende kan den store udbyttenedgang forklares ved tidligt optrædende og ondartet lejesæd. I vårhveden, hvor lejetilbøjelighed kun var svagt udtalt, må nedgangen til dels have andre årsager.

Kun i afgrøderne *grønnavre*, *græs* og *hvidkløvergræs* har ekstra fosfortilførsel ført til udbyttestigning, men merudbyttet er af beskednen størrelse.

Fosfortilførelsens virkning på fosforsyretallet, Ft, belyses af gennemsnits-tal i tabel 3 fra jordprøver udtaget i 1966.

TABEL 3.

Forsøgsled	Gennemsnitligt Ft i dybde	
	0—20 cm	20—40 cm
A. 23 P årligt	5,9	6,1
B. 117 P i 1963 + 23 P årligt	6,4	6,5
C. 234 P i 1963 + 23 P årligt	10,1	11,2

Da Ft ved forsøgets anlæg var 3,6 i 0—20 cm dybde og 4,3 i 20—40 cm dybde, er der tale om en ret betydelig stigning.

Kaliumtilførelsens virkning på udbyttet ses af resultaterne fra led x—æ i tabel 1. Kalium har trods de ikke særlig lave kaliumtal ved forsøgets anlæg be-

De færdiganlagte dybdebehandlingsforsøg i Skjernå-området.

virket udbyttestigning i alle afgrøder og ved alle de tilførte mængder. Udbyttestigningen er især påfaldende stor i græs og hvidkløvergræs, hvor kaliummangel i forsøgsled x er så udtalt, at både kulturgræsser og kløver praktisk taget er forsvundet og efterhånden afløst af mosebunke og anden vådbundsvegetation.

Med en pris på 34 kr. for 49 kg K (100 kg 60 % kaligødning) har det været en god forretning at tilføre alle de betragtede afgrøder ca. 50 kg K årligt. I græs og kløvergræs er der produceret meget billige f.e. efter tilførsel af den dobbelte mængde. Regnes der med 1,3 kg tørstof til en f.e. har 2. tillæg af 49 kg K givet en udbyttestigning på 750—900 f.e., og gødningsudgiften pr. f.e. er da kun 4—5 øre.

Kaliumtilførselens virkning på kaliumtallene, Kt, følges år for år. Kt udviser i alle forsøgsled en stærkt faldende tendens. I tabel 4 er angivet gennemsnitstal fra 1966 og fra 1963 før anlæg af forsøget.

TABEL 4.

Forsøgsled	Kt i dybde 0—20 cm		Kt i dybde 20—40 cm	
	1963	1966	1963	1966
x. 0 K	31,7	13,5	26,7	11,5
y. 49 K årligt	»	14,5	»	12,0
z. 98 K årligt	»	14,6	»	12,6
æ. 196 K årligt	»	20,5	»	16,1

II. Forsøg med kalk- og kvælstoftilførsel

Forsøgsplanen og gennemsnitsudbytter af de høstede afgrøder ses i tabel 5. Forsøget er anlagt i 4 marker og omfatter i hver mark 6 forsøgsled svarende til de mulige kombinationer af 2 kalkled og 3 N-led. De i tabel 5 anførte gennemsnitstal er for hver faktor (kalk eller N) beregnet uden hensyn til den anden faktor. Udbyttetallene for led A og B og for led 1, 2 og 3 angiver da resultaterne af henholdsvis forsøg med 2 kalkmængder og forsøg med stigende mængder N. De i led 1—3 anvendte mængder N har ikke været ens i alle år og til alle afgrøder, men har varieret inden for de mængder, der er vist i tabel 5.

TABEL 5.

Forsøgs- led	Kalk til pH(H ₂ O)	t CaCO ₃ tilført pr. ha	Udbytte i hkg pr. ha				
			byg	havre	vår- hvede	gul sennep	tørstof græs
A.	5,5	9,8	37,3	37,2	34,5	10,7	84,4
B.	6,5	38,8	33,6	36,7	33,0	10,5	92,3

Variation i kvælstofmængder, kg N pr. ha			
byg og havre	vårhvede og gul sennep	græs	
1	0		
2.	15—23	23—46	75
3.	30—46	46—93	150

Der grundgødes årligt med 23 kg P og 98 kg K pr. ha. I 1965 og 1966 blev der lagt ud i vårhvede til modenhed. Det første udlæg frøs bort i vinteren 1965/66 og erstattedes af et udlæg uden dæksæd i foråret 1966. Den anvendte frøblanding bestod af alm. rajgræs (sildig) og ital. rajgræs (diploid) i forholdet 1 : 1. Der blev høstet 3 slæt i 1966.

Antallet af forsøgsafgrøder, der indgår i gennemsnitsudbytterne fra kalkforsøget er for byg, havre, vårhvede, gul sennep og græs henholdsvis 3, 4, 4, 2 og 1. For kvælstofforsøgets vedkommende er antallet tilsvarende 3, 3, 2, 2 og 1, idet 1 havreafgrøde samt 2 afgrøder af vårhvede med udlæg ikke fik tilført N.

Virkningen af ekstra kalktilførsel på udbyttet følger samme tendens som i forsøg I: vårsædarternes kærneudbytte falder, og udbyttet af græs stiger. Som nævnt under omtalen af resultaterne fra forsøg I er det nærliggende at antage, at det er kalkens fremmede indflydelse på kvælstoffrigorelsen i jordbunden, der er årsag til dette udslag af kalktilførsel. Denne antagelse støttes af de i tabel 6 anførte merudbytter for kalk ved stigende kvælstoftilførsel og for kvælstof ved stigende kalktilførsel.

**PVC
TRYKRØR**

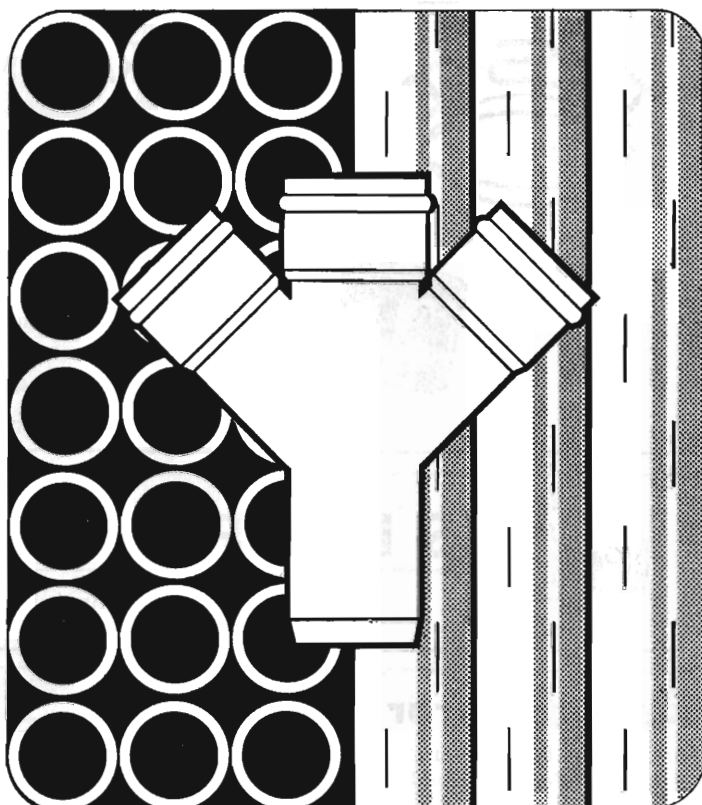
12 - 400 mm

**PVC
FALDRØR**

40 - 160 mm

**PVC
DRÆNRØR**

50 - 110 mm

**PVC
KLOAKRØR**

110 - 400 mm

wavin

NORDISK WAVIN A.S.
HELSINGFORSGADE 14
ÅRHUS N
TELF. (061) 6 92 66
SJÆLLANDS-LAGER
KIRKE HVALSØ
TELF. (03-408) 217

„LYNGBY“ GRAVESKOVL

Nr. 1 K 255 x 345 mm

Nr. 2 K 240 x 330 mm

Det rette værktøj –

– gør arbejdet let!

D. S. I. skovle er fremstillet af fineste stål og forsynet med fint slebne skafter af prima asketræ.

DANSK STAALINDUSTRIA/S af 1933

Kongens Lyngby - Telefon 87 04 10

SILKEBORG BANK

– en frisk bank i en frisk by

Røde drænrør

fra 2"-12" have altid på lager. – Forlang tilbud.

»SOFIENLUND«
TEGLVÆRK

Tlf. Ulstrup (064 - 4 81 11) 10

Frøavlscenret

HUNSBALLE

Telf. Holstebro (074) 2 05 33

Frøavl og frøhandel

PALUDANS Planteskole A/S

KLARSKOV

Skovplanter, allétræer,
hæk- og hegnplanter
Forlang prislister

Telefon Klarskov (03 782) 9

FRØCONTORET
KOLDING

Telefon (055) 2 43 44

FRØAVL
FRØHANDEL

Bjerringbro

Cementvarefabrik

Telefon Gentofte 938

Bjerringbro (076) 8 11 11

Alle Δ mærkede rør
imprægnerede og
uimprægnerede

Stort lager

Altid leveringsdygtig

★ Reservedele

★ til

★ alle

★ fabrikater

★ motorsave

★ hos

Varde Bank

Esbjerg afdeling

Kongensgade 62 og

Fiskerihavnen

Røde drænrør

D. S. nr. 403, syrefast kvalitet

Fredenshøj Teglværk

Aabenraa . Telf. (046) 2 21 27

Erik Dalsgaard

SØNDERBROGADE 24 . VEJLE . TLF. (0581) 5201

Trifolium Frø

KØBENHAVN

RANDERS

TABEL 6.

Kvælstofled	Udbytte og merudbytte i hkg græstørstof pr. ha				
	kalkled A		kalkled B		merudb. for kalk
	udbytte	merudb. for N	udbytte	merudb. for N	
1. 0 N	70,3	—	84,3	—	14,0
2. 75 N	88,0	17,7	94,0	9,7	6,0
3. 150 N	94,9	24,6	98,5	14,2	3,6

Det ses, at merudbyttet for kalk (sidste kolonne) falder, når kvælstofanvendelsen øges, og at merudbyttet for samme mængde kvælstof er større i kalkled A end i kalkled B. Denne negative vekselvirkning mellem kalk og kvælstof er udtryk for kalkens »kvælstofvirkning«, der altså i de her omhandlede forsøg har været til skade for kornafgrøderne, men til gavn for græsmarksafgrøderne.

Kalkens virkning på kvælstoffrigørelsen belyses endvidere af nitratbestemmelser i jordprøver udtaget på forskellige datoer i 1965 i ikke-kvælstofgødede parceller. Resultaterne er vist i tabel 7.

TABEL 7.

		Nitrattal i jordprøver fra dato										
		9/6	23/6	1/7	19/7	7/8	20/8	1/9	17/9	1/10	14/10	8/11
A.	9,8 t CaCO ₃	2	4	3	5	30	45	50	70	40	16	16
B.	38,8 t CaCO ₃	3	7	10	21	35	100	72	97	60	44	38

Det ses, at nitratinholdet især er højt fra omkring august til hen i oktober og stedse højere i B end i A.

Kvælstoftilførsels virkning på udbyttet af vårsæd og gul sennep ytrer sig, som det fremgår af tabel 5, gennem en oftest meget betydelig udbyttenedgang. Derimod er der — som allerede vist — høstet store merudbytter i græs. Medgår der 1,3 kg græstørstof til 1 f.e., og sættes prisen på 1 kg kvælstof til 2 kr., kan økonomien ved kvælstofanvendelsen illustreres som vist i tabel 8.

TABEL 8.

Kvælstofled	Kalkled A		Kalkled B	
	merudbytte i f.e.	gødningsudgift i øre pr. f.e.	merudbytte i f.e.	gødningsudgift i øre pr. f.e.
2. 75 kg N	1361	11,0	746	20,1
3. 150 kg N	1892	15,9	1092	27,5

Ved laveste kalktrin (A) har der ved tilførsel af 75—150 kg N pr. ha kunnet produceres 1 f.e. til en lav eller dog rimelig pris, medens der næppe har været sikker fordel ved at anvende 75 kg N efter stærkere kalkning (B).

III. Vejledning for praksis

Hvor man står over for opdyrkning af jorder af lignende beskaffenhed som det her omtalte forsøgsareal, kan følgende retningslinier give en foreløbig vej-

Der avles meget store kornafgrøder på klægjordsforsøget i Skjernådalene.

ledning, idet der forudsættes gennemført en tilstrækkelig vandafledning.

1. Havre vil antagelig ofte være den bedst egnede kornart. Der bør anvendes en stivstrået sort, da faren for tidlig og ødelæggende lejesæd ellers vil være stor. Vårhvede vil sjældent lide skade af lejetilbøjelighed, men modningen indtræder meget sent, og det vil være vanskeligt at opnå en tilfredsstillende modenhedsgrad. Byg lider let stor skade som følge af lejesæd, og meldugmodtagelige sorter bliver almindeligvis meget stærkt angrebet af meldug.

Jordens evne til at bære redskaber kan stabiliseres ved græsleje, og græsmarksafgrøderne begunstiges af jordens høje kvælstofindhold. Udlæg i en ikke for tæt sået havre, der grønhøstes på skridningsstadiet, må anses for den sikreste metode til etablering af gode græsmarker.

2. I første omgang bør der med henblik på korndyrkning næppe tilføres mere end ca. 5 tons kalciumkarbonat pr. ha. Er afvandingen i orden og reaktionstallet ikke væsentlig under 5, og skal der i de første år udelukkende dyrkes havre, kan det være rimeligt at udsætte kalktilførsel, indtil havrens trivsel på ukalket jord er vurderet.

3. Til korn vil det være passende at anvende 400—500 kg PK 0-5-13 (evt. med Cu) pr. ha årligt. Til græsmarkerne kan 700—800 kg pr. ha årligt af samme gødning anses for at dække behovet for både fosfor og kalium. Tilstrækkeligt kalium kan dog lidt billigere tilføres i 550—600 kg PK 0-4-21, der antagelig også kan dække afgrødens fosforbehov.

Anvendelse af kvælstof til korn vil næppe være rentabel de første år efter opdyrkning, men til græs kan med fordel anvendes 150—175 kg N pr. ha, med mindre der er kalket til $\text{pH}(\text{H}_2\text{O})$ noget over 5.

Produktionen af tørvestrøelse i 1966

Endnu har de danske moser ikke helt udspillet deres rolle som råstofleverandører til erhvervslivet. Produktionen af brændsel er stort set hørt op, og det skal se meget sort ud med importen af olie og kul, for at denne produktion skal komme i gang igen, men til gengæld øges tilvirkningen af tørvestrøelse år efter år.

Ordet tørvestrøelse er i nogen grad et levn fra en fjern fortid, da svagt omsat højmosetørv i betydeligt omfang anvendtes som strøelse under husdyr, bl. a. til hestestalde i byerne. Anvendelsen af tørv som strøelse er nu reduceret til et minimum, men samtidig er anvendelsen af tørv i gartneriernes væksthuse og mistbænke og anvendelsen som grundforbedringsmiddel i gartneriet og havebruget øget mere end tilsvarende.

Ret naturligt har man derfor især fra gartnerside ønsket ordet tørvestrøelse udskiftet med en mere dækkende betegnelse, og nu er man efterhånden gået over til at benytte ordet *sphagnum*, der er den latinske betegnelse for den gruppe af tørvemoser, hvoraf højmoserne er dannet. I praksis er ordet *sphagnum* blevet til *spagnum*, og det oplyses, at Dansk Sprognævn har godkendt denne udtale- og stavemåde.

Gennem mange år er tørvestrøelse for langt den overvejende dels vedkommende blevet leveret i tørret stand i baller belagt med trælistor og sammenholdt med jerntråd, men også inden for denne branche har plasticalderen holdt sit indtog, og betydelige mængder tørvestrøelse leveres nu i plasticposer. En del af virksomhederne sælger tørvestrøelse i våd eller halvvåd tilstand i løst mål direkte til gartnerierne. Disse spares derved for arbejdet med løsning og befugtning af tørvestrøelse i baller. Det siger imidlertid sig selv, at fragtomkostningerne for våd tørvestrøelse i løst mål er langt større end for tørstrøelse i baller, og afstanden mellem mose og forbruger sætter således forholdsvis snævre grænser for disse leveringer.

I 1966 har 11 virksomheder oparbejdet tørvestrøelse (*sphagnum*) af forskellig art. Antallet af selvstændige virksomheder er to mindre end i året forud, idet derogså i denne branche er foregået en koncentration.

En oversigt over produktionens størrelse, der er udarbejdet på grundlag af oplysninger, der velvilligst er afgivet af alle producenter, vil fremgå af nedenstående tabel, i hvilken tillige er angivet de tilsvarende tal for året 1965 samt de skete ændringer.

	1965	1966	Ændring
Tørvestrøelse (sphagnum)			
Baller à 55—65 kg	478.000	523.000	+ 45.000
Tørvestrøelse (sphagnum)			
Plasticposer à 30—35 kg	137.500	130.500	— 7.000
Tørvestrøelse (sphagnum)			
Kubikmeter løst mål	91.000	61.500	— 29.500
Pottemuld			
Poser à 2—5 kg	730.000	800.000	70.000
Antal beskæftigede arbejdere ..	175	163	— 12

Der har således været en klar fremgang i salget af tørvestrøelse i baller og en lige så klar tilbagegang i salget af våd strøelse i løst mål. Årsagen må utvivlsomt være, at det er for dyrt at køre over længere afstande med et produkt, der for 70—90 pct.s vedkommende består af vand.

Som helhed har efterspørgselen efter disse produkter været god, men som følge af den fugtige sommer nåede en del af virksomhederne ikke helt den tilsigtede produktion. Dertil kommer, at der specielt i landets østlige og sydlige egne er ret hård konkurrence fra henholdsvis svenske og tyske tørvestrøelsesfabrikker. Bl. a. arbejder en svensk statsejet virksomhed meget energisk og målbevidst på det københavnske marked. Som en slags kuriosum kan det nævnes, at også Polen har meldt sig som leverandør af tørvestrøelse.

Den samlede import af tørvestrøelse har i perioden 1/7 1965—30/6 1966 i henhold til oplysninger fra Statens Gødningstilsyn andraget godt 15.000 tons, hvoraf omtrent 14.000 tons kom fra Sverige og resten fra Tyskland og Polen. 15.000 tons svarer til 3—400.000 baller.

Tørvestrøelsesindustrien beskæftiger ca. 165 arbejdere.

Handelen med tørvestrøelse, eller om man vil sphagnum, er underkastet bestemmelserne i loven om handel med gødning og grundforbedringsmidler m. m., og i en særlig bekendtgørelse (landbrugsministeriets bekendtgørelse af 27. november 1964) er der givet nærmere regler for, dels hvad der må benævnes tørv, dels og især hvad der må kaldes sphagnum, nemlig et tørveprodukt, der indeholder højst 8 pct. aske i tørstoffet, og som har et reaktionstal på højst 5,0. Forbrugerne, og det vil i denne forbindelse først og fremmest sige gartnerne, har således mulighed for at sikre sig, at de tørveprodukter, de køber, opfylder de elementære krav, der må stilles til det efterhånden meget vigtige produktionsmiddel, som tørvestrøelse eller sphagnum er.

A. Krøigaard.

L I T T E R A T U R ★

»JYDSK LANDVINDING« — et jubilæumsskrift

Udsendt af A/S Jydsk Landvinding under redaktion af Søren Hansen med bidrag af Villy Kernel.

Tegninger af Ejler Krag.

Trykt hos F. E. Bording A/S i 1000 nummererede eks.

Aktieselskabet Jydsk Landvinding kunne den 21. maj 1962 se tilbage over 25 års virksomhed med hedeopdyrkning og har i den anledning besluttet i det foreliggende skrift at gøre resultaterne af arbejdet op.

Spiren til selskabets virksomhed var en række af Dansk Skovforening og Det danske Hedeselskab i forening under professor, dr. phil. *Fr. Weis'* ledelse i årene efter 1924 gennemførte forsøg med gødskning og jordbearbejdning af lyngklædte arealer.

Godsejer, dr. med. *K. A. Hasselbalch* havde fulgt disse forsøg med levende interesse og gennemførte i nært samarbejde med professor *Weis* og med særdeles opmuntrende resultater opdyrkning af betydelige arealer på sin ejendom »Heimdal« i Hoven sogn.

Dr. *Hasselbalch* drøftede i en snæver forening, »Jydsk Landvinding«, med andre i hedeopdyrkning interesserede privatpersoner muligheden for iværksættelsen af rationel hedeopdyrkning i større stil, og direktør *N. Basse*, der dengang var afdelingsleder ved Hedeselskabet og faglig leder for selskabet »Hedebruget«, foreslog da, at man omdannede foreningen til et aktieselskab med en passende kapital til iværksættelse af konkrete opgaver. Dr. *Hasselbalch* søgte kontakt med civilingeniør *Knud Højgaard*, der også var levende interesseret i opdyrkningsproblemer, og derefter tog det nye selskab form. Dr. *Hasselbalch*, civilingeniør *Knud Højgaard*, fru *Karen Schultz*, skibsreder *A. P. Møller*, *Carlsberg Bryggerierne* og *De forenede Bryggerier* indskød hver en aktiepost på 25.000 kr., *De danske Sukkerfabrikker* og *De danske Spritfabrikker* hver 5.000 kr. og endelig markerede også direktør *O. Vang Lauridsen*, *Vejen*, og direktør *N. Basse* deres interesse for sagen ved aktietegning.

Formålsparagraffen nævner som arbejdsopgaver bl. a.: rationel jordforbedring af rå, egnet hede eller andre arealer og medvirken til udstykning af de således forberedte områder.

På den stiftende generalforsamling valgtes dr. *Hasselbalch*, direktør *Chr. Dalgas* fra Hedeselskabet og husmand *P. Nielsen*, *Tvis*, der var formand for De samvirkende jyske Husmandsforeninger og derfor måtte være stærkt interesseret i de skitserede udstykningsmuligheder, til bestyrelsen med dr. *Hasselbalch* som formand.

P. Nielsen, *Tvis*, blev formand for bestyrelsen i 1940 og fungerede til sin

død i 1956, da han blev afløst af *Emanuel Vestbo*, der også havde afløst ham som de jyske husmandsforeningers formand. — En tid var også professor *P. O. Pedersen* medlem af bestyrelsen. Direktør *Basse* kom til at forestå opdyrkningsarbejdet og dets tilrettelæggelse, men det bør nævnes, at han fik meget værdifuld og interesseret støtte af forstander *N. C. Nielsen* fra Hedeselskabet, der i alle de 25 år fungerede som driftsleder.

Jubilæumsskriftet giver en detaljeret oversigt over udviklingen i de enkelte arbejdsområder: Vind hede, Vognslund hede, Jerup hede, Grove hedegård, Sdr. Lem, Østerheden og Tingheden, Borris, Fjelstrup og Ll. Nørlund.

I oversigten savner anmelderen en omtale af *Dyrvig hede*, som A/S Jydsk Landvinding i 1950 købte af Hedeselskabet, der oprindeligt havde erhvervet arealet med tilplantning for øje. I november 1953 kunne Jydsk Landvinding aflevere ialt 433 tdr. ld. til Statens Jordlovsudvalg, der oprettede 16 nye ejendomme på arealet.

Dr. *Hasselbalch* kunne ved jubilæet i 1962 berette, at ialt 2.270 ha på selskabets initiativ var blevet opdyrket og kultiveret, 130 nye brug var i merglet og til dels gødet stand og forsynet med fornøden læplantning afleveret til unge dygtige landmænd, hvortil kom, at mange mindre ejendomme havde fået værdifuld tillægsjord overladt.

Arbejdet med opdyrkningen var i hovedsagen blevet udført med mekaniseret materiel og moderne specialredskaber. Hedeselskabets maskincentral havde udført en stor del af arbejdet.

De færdigbehandlede arealer blev stort set afleveret til brugerne til den pris, de stod selskabet i. Om noget udbytte af den indskudte aktiekapital har der aldrig været tale. Det administrative arbejde blev udført meget billigt, og aktiekapitalens renter medgik til driften.

Om opdyrkningen af Nørlund hede, der i dag er blevet til storlandbruget »Uur Hedebrug«, oplyses, at Jydsk Landvinding i 1958 købte arealet, 300 ha, for 84.000 kr. Da opdyrkningen var afsluttet med mergling, grundgødskning og læplantning, blev arealet tilbudt Statens Jordlovsudvalg, der imidlertid kom til det resultat, at arealet var mindre velegnet til udstykning, og efter forhandling til forskellig side blev arealet derefter i 1961 afhændet til direktør *A. W. Nielsen*. Siden da er Uur Hedebrug blevet udvidet og arronderet ved tilkøb af naboarealer, der er gennemført rationel læplantning, en del af arealet er tilplantet med skov, der er opført smukke og hensigtsmæssige bygninger, og den samlede ejendom fremtræder som et mønsterbrug, der er genstand for megen interesse, og som, i alt fald indtil i dag, har givet et overordentlig smukt driftsresultat.

Selv om A/S Jydsk Landvindings aktiviteter stort set har været succesrige, har man dog også mødt visse skuffelser. Et omfattende projekt til kultivering af Lønborg hede gik i sig selv på et ret sent tidspunkt, da man i 1961 satte en stopper for bevillingerne til landvindingsarbejder.

I årene 1945—55 ofrede selskabet betydelige beløb på anlæg af en frugt-

plantage på et direktør *Basse* tilhørende areal øst for Ilskov. Årlig tilbagevendende alvorlige skader som følge af nattefrost i blomstringstiden medførte, at man måtte opgive dette foretagende, og det bedste, man kan sige om dette forsøg, er vel, at det klart har vist, at man kun under specielt gunstige forhold vil kunne regne med frugtavl på heden.

Det bør nævnes, at Jydsk Landvinding har spillet en ikke uvæsentlig rolle i Kongenshus Mindeparks tilblivelseshistorie. Da det i 1941 blev klart, at Kongenshus hede kunne erhverves, købte A/S Jydsk Landvinding på foranledning af direktør Niels Basse, der faktisk på eget ansvar havde overtaget arealet, det 2200 tdr. ld. store hedeareal og tilbød det til den tidligere oprettede komité for mindeparken, der efter på forskellig vis at have sikret sig de fornødne midler købte arealet for 200.000 kr., samme pris som Jydsk Landvinding havde betalt.

Selskabets 25 års beståen blev bl. a. markeret ved, at selskabet uddelte ialt 125.000 kr. til forskellige institutioner med tilknytning til hedeopdyrkningen.

Kongenshus Mindepark, De samvirkende Plantningsforeninger og Foreningen af jyske Landboforeninger fik stillet hver 17.500 kr. til rådighed til forsøgs- og forskningsvirksomhed over en 5-årig periode, og De samvirkende jyske **Husmandsforeninger** og selskabet »Hedebruget« fik hver 35.000 kr. til tilsvarende formål.

Hedeopdyrkningen er nu, i alt fald indtil videre, i hovedsagen afsluttet, men A/S Jydsk Landvinding vil fortsat med opmærksomhed følge udviklingen i hedeområderne og være parat til en ny indsats, når og hvor behovet melder sig.

Den nuværende bestyrelse består af direktør *A. W. Nielsen*, der overtog formandshvervet ved Emanuel Vestbos død, Hedeselskabets direktør *Fr. Heick*, Landbohøjskolens rektor, professor *H. C. Aslyng*, Hedebrugets formand, konsulent *Jens Foged*, samt veteranerne civilingeniør *Knud Højgaard*, direktør *Niels Basse* og proprietær *Chr. Pedersen* fra hedegården »Heimdal«.

Konsulent *K. Sandahl Skov* fra Hedeselskabet er knyttet til selskabet som direktør, og landsretssagfører *Thøger Jensbye*, Viborg, der lige siden selskabets stiftelse har været bestyrelsens sekretær, fungerer fortsat som selskabets juridiske konsulent.

Det foreliggende værk er velskrevet og underholdende og fremtræder med talrige smukke og fortællende tegninger af Ejler Kragh i en særdeles tiltalende skikkelse.

Det vil blive læst og studeret med største interesse ikke alene af de mange, der direkte har draget nytte af selskabets virksomhed, men også af alle, der på forskellig vis har interesseret sig for hedeegnenes frugtbargørelse og udryttelse.

B. Steenstrup.

Et storværk slutter: »DANMARKS STORE ØER«

Grafisk Forlag, 1967.

Grafisk Forlag har til efteråret præsteret en ret usædvanlig boghistorisk bedrift, idet *Achton Friis'* beskrivelse af Danmark da vil blive afsluttet med udsendelsen af sidste bind, d. v. s. andet bind om »Danmarks store Øer.«

Det er et monumental-værk, der her på ny foreligger i en ny og slet ikke ringere udførelse end da det udkom første gang for snart 40 år siden, og da med det samme blev udsolgt, således at det siden har været en på antikvarboghandlerens hylder meget eftersøgt og kostbar sjældenhed. Grafisk Forlag har vistnok ønsket at udsende værket som en markering af forlagets jubilæum og har vel næppe drømt om, at det stipulerede oplag på 5.000 eks. også denne gang skulle blive udsolgt, så både 2. og 3. oplag har fulgt efter, og i stedet for en risikabel honnør er der nået en sikker økonomisk succes, endda af dimensioner, der søger magen til.

Det første bind om »Danmarks store Øer« er som de tidligere bind om »De danskes Øer« og »De Jydere Land« en suveræn, talentfuld skildring, der rummer alle de herligheder, vi har. »Danmarks store Øer har forlængst som landskab antaget den skikkelse, som de sandsynligvis vil bevare« skriver Achton Friis i forordet, og fortsætter: »I Jylland er så godt som ethvert synligt minde om Blichers hede forsvundet, når undtages nogle sørgelige lapper. Men på Fyn, Langeland, Sjælland og de andre store øer kan man endnu bestandigt hundreder af steder standse betaget og mindes Grundtvig, Oehlenschläger, H. C. Andersen, Christian Winther. Det er, som om landet allerede på deres tid havde antaget sin nuværende form, denne blanding af kultur og natur, som vi må kalde det ideale danske ølandskab, og som ialfald foreløbig synes at skulle kunne vedblive at bestå trods alt.«

»Hvilket dejligt sted« skriver Achton Friis flere steder om Fyn, eventyrdigterens hjemø, med »skatte af gamle, velbevarede boliger liggende lunt gemt bag frodige blomsterhaver.«

Langeland skulle oprindeligt have været med i »De danskes Øer«, men der var så meget at skrive om den 7 mil lange ø, at den måtte udskydes. Nu får den revanche.

Sjælland, vor største ø, med alle afskygninger af natur og en rigdom af forhistoriske minder optager en væsentlig del af værkets sider. I teksten om udsigten fra Høje Sandbjergs top skriver Achton Friis: »Det er på sådanne sjældne steder, at man gribes stærkest af den mærkelige følelse, som kaldes fædrelandskærlighed. Eller lad mig blot kalde det lykke.«

I dette værk er det atter *Johs. Larsen*, der dominerer illustrationerne, men *Andreas Friis* og *Knud Kyhn* har leveret et par hundrede skønne tegninger, og værket få også her sit særlige danske præg ved Achton Friis' 37 dejlige portrætter af mennesketyper.

INGEN KAN HAMLE OP MED

BEVIST I HELE VERDEN

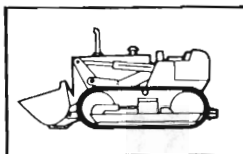
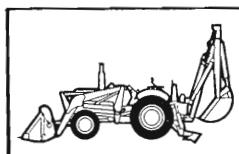
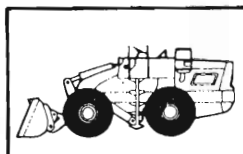
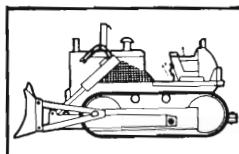
Siden International introducerede sin komplette serie af bæltetraktorer, gravemaskiner, dozers og scrapers har de opbygget et ry for kraft og udførelse. Disse maskiner arbejder effektivt og klarer ethvert hårdtkrævende job. Maskinerne har over hele jordkloden været et værdifuldt hjælpemiddel ved bygning af huse, fabrikker, veje m. m.

Tusinder af brugere synes, at det er en af de mest udbytterige investeringer de nogensinde har gjort.

Hvadenten De skal bruge mere eller mindre kraft står

International Harvester til Deres tjeneste med råd og vejledning.

International er baseret på en af verdens fineste reservedels- og serviceorganisationer.

I.H.-mærket har gennem generationer overalt på kloden været garanti for højeste kvalitet og service

INTERNATIONAL HARVESTER

HORSENS KØBENHAVN RINGE RINGSTED ÅRHUS C

CREDITKASSEN FOR LANDEJENDOMME I ØSTIFTERNE (Landcreditkassen)

Lån mod 1. prioritet i landbrug, skov- og havebrug
samt grundforbedringslån

Anker Heegaardsgade 4 . København V

Sydvestjydske Teglværkers Salgskontor

Ø L G O D

Tlf. (052 - 4 62 11) 58 og 458

HANDELSBANKEN

- altid med i billedet

Rødkjærsbro Cementvarefabrik v. J. T. Birk

Telefon Rødkjærsbro (076 - 5 91 11) 14

FORLANG TILBUD

Fører kun Δ mærkede varer

Alle arter betonvarer til afvanding og kloak føres på lager

Elementbroer - Jernbetonspunsplanker

Specielle emner efter opgave

Alt i betonvarer efter D. S. 400

Ringkøbing Cementvarefabrik - Telf. (073) 2 16 00

Videbæk Cementvarefabrik - Telf. 214

N. SKYTTE

Dansk Brandforsikringsselskab

VERMUND

af 1904 Gensidigt selskab

Bygninger og løsøre

Virkefelt over hele landet

Hovedkontor:

Banegårdsplads 4 . Århus

BETONKLINKER

til

HULMURS- OG
STALDISOLERING

A/S FISKBÆK

BETONKLIKEFABRIK

TELEFON HERBORG 12

Hellestrup Planteskole

Ejer:

Gosch Tændstikfabr. A/S

Sorø . Tlf. Fulby (03 608 133)

Specialplanteskole
for Hybridasp

JUBILÆUMS
AKVAVIT

I få ord — ★

Da konsulent *Davidson*, Hedebruget, Viborg, har bedt sig fritaget for det daglige kontorarbejde vedrørende Hedebruget — bl. a. for bedre at kunne arbejde videre med forsøgsberetningen — er kontoret indtil videre overflyttet til formandens adresse: Konsulent *J. E. Foged*, Nørregade 8, Hammerum, telefon (07) 11 60 91.

Statsskovene i 1965-66

Statsskovdirektoratet har udsendt sin oversigt over finansåret 1965—66. Statsskovdistrikterne omfatter ialt 83.513 ha med et træbevokset areal på 65.962 ha. Hugsten har ialt været 408.743 m³ og de samlede indtægter har været 42.263.000 kr. med et nettoudbytte på 4,9 mill. kr., men heri er ikke medregnet forrentning af den bogførte værdi. Ejendomsskylden er ialt ansat til 222 mill. kr. og grundværdien 94 mill. kr.

Bevoksningen er fordelt med 23 % bøg, 8 % eg, 6 % andet løvtræ og 63 % nåletræ. Hedeskovene udgør ca. 33.000 ha og omfatter distrikterne Klosterheden med 6.290 ha, Ulborg med 5.610 ha, Feldborg med 3.383 ha, Viborg med 4.437 ha, Palsgaard med 4.926 ha, Randbøl med 4.661 ha og Lindet med 3.510 ha. Der er her gennemsnitlig hugget 3,0 m³ pr. ha, højest på Lindet med 4,7 m³. For alle distrikterne har gennemsnitshugsten været 6,2 m³ pr. ha. Statsskovenes samlede nåletræshugst udgjorde 237.000 m³.

Tirsdag den 2. maj var noget af en mærkedag for det store kultiverings- og landvindingsarbejde i Skjernådal. Man var da nået så vidt, at den sidste og tillige den største af de mange pumpestationer, beliggende nord for det nye åleje og længst ude mod vest kun en lille km fra fjorden, var klar til igangsætning. Selv om det vældige pumpehus, på hvis flade tag, der skal indrettes udsigtsplatform, endnu ikke var færdigbygget, var de 3 store pumper installeret og blev igangsat. Hver af de 3 pumper kan tage 1.000 liter i sekundet.

De sidste to store broarbejder på hovedvej A 11 over Skjernå og Sydlige parallelkanal er sidst i maj igangsat.

Pontoppidans anlæg i Herning

I 1897 skrev *Chr. Dalgas* en redegørelse for oprettelsen af møsestationen Pontoppidan og Pontoppidans anlæg i Knudmose, der stadig i 1967 afgrænser det bebyggede område mod syd i Herning. Det hedder heri:

Da Hedeselskabet i 1891 holdt sit 25 Aars Jubilæum, strømmede der Gaver ind, heriblandt fra Generalkonsul Pontoppidan 8.000 Kr. Disse Jubilæumsgaver, ialt ca. 25.000 Kr. blev anvendte til Stiftelsen af »Pontoppidans Mosefond« til Kultur af Pontoppidans Mosestation, 120 Tdr. Ld. stor, senere udvidet til 200 Tdr. Ld. i Knud-Mose og beliggende lige op til Herning. Det var ved den overordentlige Imødekommenhed fra Regeringens, særlig Indenrigsminister Ingers-

levs og Rigsdagens Sider muligt at erholde Købesummen til Mosestationen fra Staten, saaledes at Jubilæumsgaverne bleve i Behold til Kulturer. Mosen kostede 150—200 Kr. pr. Tdr. Ld. og Kulturerne koste 4—500 Kr. pr. Td. Ld., men der kan her lige ved Herning bortlejes Græsningsarealer for 50 Kr. pr. Td. Ld. aarlig, saa en Td. Ld. kultiveret Mose her har høj Værdi.

»Da Mosestationen skulde købes,« fortæller Proprietær W., »vare jeg og Proprietær T. enige om, at vi paa ingen Maade vilde sælge Mosen, thi den laa saa bekvemt og godt lige op til Byen, at den altid vilde have Værdi. Vi havde givet hinanden Haandslag herpaa, men Mage til Kunststykke har jeg ikke set, thi da vi vare færdige med vor Forhandling med Oberstlieutenant Dalgas, havde vi solgt al vor Mose, endog til langt under, hvad vi havde sat som Minimumspris.« — Det er de nordligste 12 Td. Ld. af Mosestationen, der af Hedeselskabet ere blevne overdragne til Herning Kommune til Lystanlæg, saaledes at Hedeselskabet ejer Jorden, men Herning benytter den, og Herning har tilskudt 4.000 Kr. til Anlæggets Tilplantning. Da Pengene til dette Lystanlæg skulde skaffes, vilde den nærmeste østre Byende gærne have Anlægget, men vestre Byende vilde ikke have det for nogen Pris, ja, der udsendtes endog fra vestre Byende Løbesedler til alle Hernings Borgere om ikke at give Møde ved et i 1891 i den Anledning af Oberstlieutenant Dalgas indvarslet Møde, men Folk kom alligevel, og da den omhyggelig udarbejdede Plan, med tilhørende smukke Kort, det sidste E. Dalgas selv tegnede, var bleven lagt frem, samt da Foredraget var afsluttet, var der ingen Opposition, men 4.000 Kr. på Bordet. Saaledes kom altid Pengene til Hedeselskabets Foretagender af sig selv. Lystanlægget, der ved Indkøbet henlaa som vaade Tørvegrave og som først maatte planeres og opfyldes, derefter pløjes, hakkes, mærgles, dækkes med Sand og gødes for at kunne bære den forudgaaende Sædafgrøde, der er saa ønskelig for al Plantning, blev først tilplantet i Foraaret 1896. Anlægget er gennemført aldeles efter den af E. Dalgas affattede Plan, og her skal efter hans Tanke rejses et Mindesmærke for Generalkonsul Pontoppidan.

Pontoppidans Mosestation er en Type paa de vestjydske vanskelige Højmoser, og dens Kultur er en ligesaa almenvigtig som interessant Opgave,« slutter Chr. Dalgas.

Det jyske Ungskue

i Herning den 6.—9. juli har modtaget tilmelding af ca. 3.000 udstillingsdyr.

De faglige udstillinger og maskinparken bliver efter alt at dømme af omtrent samme omfang som i fjor.

Finland har på fem år øget skovgødskningen fra 2.000 ha til 50.000 ha om året. Det oplyses i »Hufvudstadsbladet«, at et gødningsforsøg på en 28-årig granskov over 3 år havde givet en gennemsnitlig årlig tilvækst på 6,3 m³ mod tidligere 3,8 m³. Der er i de 5 år anlagt 1.700 forsøgsparcer for gødskning.

Den 3. april havde *A/S Skovsønde-Stakroge plantage* bestået i 90 år. Selskabets generalforsamling blev afholdt samme dag på Sdr. Omme kro, og dagen blev ekstra bemærkelsesværdig, idet murermester *D. Danielsen* i år har været formand i 35 år. Selskabets aktiekapital er på 6.100 kr. Plantagen er på ca. 30 ha.

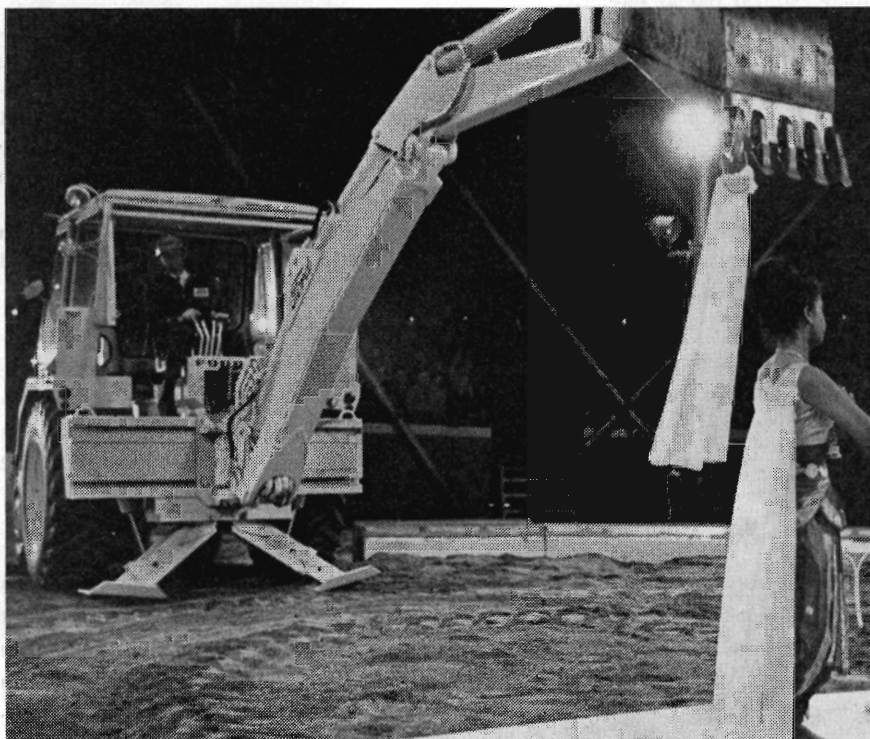
Verdensmesterskabet i pløjning blev i år afholdt i New Zealand og vundet af den 31-årige svenske buschauffør *Gunnar Johansson* med en Ford 4000 traktor. Den unge danske landmand *Jens Peter Kristensen* fra Helsingø nåede andenpladsen.

Dansk Ford-fabrik for entreprenørmateriel

I 1949 startede Ford i U. S. A. sin første bagmonterede gravemaskine, i virkeligheden en udbygning af den oprindelige Ford-traktor. Fabrikken for entreprenørmateriel ved Detroit vil til efteråret være suppleret med en tilsvarende fabrik i København, som skal dække hele det europæiske marked. Fabrikken er under indretning i den tidligere Ford-samlefabrik i Sydhavnen og omkostningerne hertil er anslået til ca. 70 mill. kr.

Den 10. maj præsenterede Ford ved en international sammenkomst med ca. 600 deltagere på den nye, endnu ikke færdige fabrik, de forskellige modeller i entreprenørmateriel. 14 lande var repræsenteret ved det imponerende show, »the greatest in earth« kaldte arrangørerne det. 28 gravemaskiner i vidt forskel-

Det blev et morsomt indslag i Ford-demonstrationerne, da gravemaskinen med varsomhed efterhånden pillede overtøjets 4 dele af indisk danserinde.

lige størrelser demonstrerede alle mulige arbejdsopgavers løsning, fra grøftegravning til transport af en elefant på graveskovlen.

En nyskabelse vakte meget stor opmærksomhed. Den såkaldte *autokontrol* er indbygget i grave- og læsemaskinerne. Det arbejder gennem et hydraulisk forbindelsessystem, hvor et sæt hydraulikventiler sender impulser til et andet sæt, så forskellige reaktioner udløses. Ideen i det hele er, at førerens handlinger simplificeres automatisk, når arbejdsiden er sat igang. Det er elektronregnemaskinens idé overført til hydraulik. Bl. a. udløser autokontrollen en handling, så graveskovlen fyldes helt hver gang.

Den nye fabriks kapacitet er 2.500 gravemaskiner og 2.750 læsemaskiner. Der vil blive beskæftiget 300 mand.

Glasålene og ålepas

I ferskvandsfiskeriloven stilles et ufravigeligt krav om, at stemmeværker, styrt, møller, engvandingsanlæg, industrielle og lign. anlæg ved vandløbene i fornødent omfang skal forsynes med ålepas på ejerens bekostning. Også vedligeholdelsen af passene, således at de er funktionsdygtige i åleopgangstiden, d. v. s. ca. 15. april til 30 september påhviler ejeren. Det er et krav, som Hedeselskabet igennem årene er blevet meget fortrolig med, således at disse ålepas ganske automatisk indrettes i alle vandløb, hvor der foretages indgreb med reguleringer, styrt eller lign. Alene med de 800—900 styrt, der i de sidste halve snes år er indrettet i danske vandløb, er det et vældigt antal ålepas, som tillader de små glasål frit at passere.

Nu har fiskeribiolog *Knud Larsen* udarbejdet en lille håndbog for konstruktion og vedligeholdelse af ålepas. Den fås som særtryk af Danmarks fiskeri- og havundersøgelses skrift nr. 26 ved henvendelse til Charlottenlund slot. Økonomisk spiller det en betydelig rolle, at passene er i orden; idet åletætheden i et vandløb kan være 5—10 stk. pr. kvadratmeter. Der skal iøvrigt kun meget ringe lodret, stærkt fald til i et vandløb for at glasålene ikke kan gå op uden gennem et pas.

Hvem vidste i øvrigt, at en hanål er ca. 8 år og en hunål ca. 12 år, før den søger tilbage til havet. Det skal nok være rigtigt, for sådan fortæller *Knud Larsen* i bogen.

A/S Houborg plantage holdt den 18. maj generalforsamling i Houborg kro. Driftsregnskabet balancerede med 252.000 kr. og viste et driftsoverskud på 21.428 kr., hvorefter det vedtoges at udbetale 20 % i udbytte. Ejendomsskylden er forhøjet med 346.400 kr. til 775.600 kr. og i skatter og afgifter er betalt 35.122 kr. Plantagens formand er *P. J. Skjøde*, Veerst.

A/S Stilde plantages årlige generalforsamling fandt den 17. maj sted på Larsens hotel i Holsted. Driftsregnskabet balancerede med 300.591 kr. og med et overskud på 88.969 kr. vedtoges det at udbetale 50 % i udbytte og overføre 63.300 kr. til næste år. I skatter er der betalt 62.000 kr. Status balancerede med 1.696.069 kr. Ejendomsskylden er forhøjet med 729.900 kr. til 1.337.000 kr. Formand for plantagen er fiskeriejer *Laurits Knudsen*, Egtved.

Lindved gård og mølle

Nationalmuseets mølleudvalg har på museets forlag i bogform udsendt et projekt til istandsættelse af Lindved å mellem Bramstrup og Lindved møller i Odense amtsrådsreds. Projektet er udarbejdet af *Anders Jespersen, Holte*.

Det meget smukt udstyrede værk er for den uforberedte, ukyndige og ikke lokalkendte læser vanskeligt tilgængeligt, idet man f. eks. først på side 31 får lidt at vide om, hvad hensigten og formålet er med værket. Hedeselskabets Tidsskrift skal senere bringe en anmeldelse.

Landhusholdningsselskabet har udsendt 6. udgave af *Chr. Stapels: »Landbrugsplanternes sygdomme og skadedyr«*. Den er ikke hverken af format eller indhold en tung lærebog beregnet på dyberegående studier, men en lille håndbog, der indeholder en omtale af praktisk talt alle plantesygdomme og skadedyr på landbrugsafgrøder, og begrænset til en kort symptombeskrivelse og karakteristik, netop nok til at erkende dette og forstå dets natur, således at den er en god første hjælp for landmanden.

Lærebøger er godt

På Hedeselskabets gård, Kaptajnsgården ved Engesvang, ville et af fårene, der læmmede første gang, og som fik to lam, ikke på nogen måde kendes ved det sidst fødte lam, og bestyrerens kone gik så, som så ofte før, i gang med at opflaske dette lam. Kort tid efter fik et andet får et dødfødt lam, og fru Karlin Jensen så straks chancen for at få dæggelammet afsat, men moderfåret ville absolut ikke have med det fremmede lam at gøre. Fru Jensen, der kan afdøde konsulent Nislevs bog om fåreavl udenad, fulgte så en af bogens anvisninger, nemlig at binde et stykke skind af det dødfødte lam på ryggen af dæggelammet, og i samme øjeblik var det accepteret, og det trives nu i bedste velgående.

Den hårde konkurrence i naturens egen husholdning

Vildtbiologisk Station i Kalø har interesseret sig for en undersøgelse af, hvor det døde småvildt som harer, fasaner o. s. v. bliver af, idet man jo næsten aldrig støder på rester af dødt vildt. Det viste sig, at ca. 60 % af udlagt dødt vildt blev taget som regel af ræve. I andre iagttagelser fandtes grævling, pindsvin, hund, krage, skade og låddenbenet musvåge at udnytte ådslerne. Forsøgsudlægningen om sommeren af dødt vildt viste, at i løbet af et døgn eller to var ådslet angrebet af insekter, først og fremmest spyfluen, men også et utal af ådselbiller, løbebiller, skarnbasser o. a. fandt hurtigt frem til det. Spyfluens larver var under normale forhold i stand til på 8—12 døgn at fjerne alt kød og væv og resten forsvandt i vegetationen eller blev begravet af ådselgraverne. I en fasanhøne på 1300 gram fandtes i et forsøg efter 14 dages forløb 10.600 (!) forpupningsfærdige spyfluelarver. 75 % af alt dødt vildt var forsvundet på 8—10 døgn — et stærkt udtryk for, hvilken hård konkurrence der er i naturen om at komme først og udnytte det spildprodukt et dødt stykke vildt må antages at være.

86 skovejere og statsskovbrugere står bag oprettelsen af et centralsavværk som først i maj igangkørtes i Orup mellem Næstved og Ringsted. Der er investeret ca. 6½ mill. kr. i savværket, som ikke alene bliver et af Danmarks største savværker, men også et af de finest rationaliserede.

25 år som Centralplanteskole

Sådan så Tvillum Skovgaard ud, da Hedeselskabet i maj 1942 købte gården med 24 ha for at indrette den til en central-planteskole.

De danske Mergelselskabers årsmøde finder sted i Hjørring fredag den 14. juli.

Stormskade og insektangreb

I Västerbottens len i Sverige er der i vinteren 1966—67 stormfældet så store træmængder, at man ikke kan nå at oparbejde træet, og nu frygter man en voldsom udklækning af skadelige insekter i sommeren 1967. Staten har derfor med lovhjemmel pålagt et stort antal kommuner i tide at sørge for passende sprøjtning mod insekterne — men staten betaler 70 % af omkostningerne.

Okkerundersøgelse i Ringkøbing Fjord

Fiskeriudvalget, der består af civilingeniør Niels Venov, Hedeselskabet, fiskeribiologen Knud Larsen, København, og formanden for Ringkøbing Fjords Fiskeriforening, Jens Chr. Jensen, Vostrup, vil om kort tid afgive en fælles indstilling til fiskeriministeriet om, at der bliver bevilget penge til at foretage en række kemiske og fysiske undersøgelser med henblik på at komme generne ved okkerudfældningen i Ringkøbing fjord til livs.

Dansk Plantage- forsikringsforening

Det gensidige
forsikringselskab

tegner forsikring for **genplant-
ningsværdien** for nåletræsplan-
tager overalt i Danmark. - Ind-
skud én gang for alle 1 kr. pr.
ha.

Årlig præmie og maksimum-
erstatning:

50 øre pr. ha.... 700 kr.

75 øre pr. ha.... 1050 kr.

1 kr. pr. ha.... 1400 kr.

Vedtægter og indmeldelses-
blanketter ved henvendelse til

**FORENINGENS KONTOR
I VIBORG**

Telefon (076 1) 1340

Forsikrings- aktieselskabet National

tegner forsikring for **træmasse-
værdien** i nåletræsplantager
overalt i Danmark - den nød-
vendige supplerende forsikring
for træmassens stadig voksende
værdier.

Alle oplysninger fås hos Na-
tionals hovedagenturer, samt-
lige inspektorater eller ved di-
rekte henvendelse til

HOVEDKONTORET
Forsikringshuset,

Holmens Kanal 22,
KØBENHAVN K,
Telefon C. 7565

HOLSTEBRO BETONVAREFABRIK

v/ ingeniør Anders Poulsen

Holstebro telf. (074) 2 00 03

Alt i betonvarer
indenfor

Dansk Ingeniørforenings
normer

Viborg Papir- Comp.

Papir & papirvarer
en gros
Bogtrykkeri
Kontorforsyning

Sct. Mathiasgade 31-33
Telefon Viborg (076 1) 802 - 803

AARHUUS PRIVATBANK

Stiftet 1871 - ARHUS . KØBENHAVN

Sine forsikringer tegner man i

NORDISK ULYKKE

Grønningen 17 - København K

Telefon Min. 81 11

Til alle slags bygninger:

DANSK ETERNIT

Tag- og vægbeklædning

DANSK ETERNIT FABRIK A/S
AALBORG

Salgskontor:

Nr. Farimagsgade 15, Kbh. K
Telefon: Minerva (01 54) *2222

Hulkjærhus Planteskole

Rødkjærsbro

Telefon Ans (068 - 7 91 11) 25

**PLANTER TIL SKOV
LÆHEGN OG HAVE**

Hammerum Herreds Spare- og Laanekasse

Tlf. Herning (07) 12 37 33 (fl. lin.)

Kontortid:

Mandag-Fredag 10-16

Fredag tillige 18-19.30

Viborg Andels- Svine- slagteri

Vore udsalg
bringes i
erindring
Telefon (076 1)
137 og 779

A/s Skive Markfrøkontor

Grundlagt
1896

Telefon Skive (075 1) 94

FRØAVL FRØHANDEL

FYENS LANDMANDSBANK

ODENSE

Vestergade 33 - Telefon (09) 11 46 11

Åben 9.30-12.30 og 14-16, lørdag 9.30-12.30
Fredag til kl. 17. Udfører alle bankforretninger

Carlo Mortensen VIBORG

Bogtryk
& kartonnage

Telefon 355

A/s De forenede Teglværker

EGERNSUND - TELF. GRAASTEN 51713 og 51714
LEVERER TEGLVARER OVER HELE LANDET

100 % SIKRET
MOD
ØKONOMISK
TAB VED
HAGL

Tal med nærmeste
distriktsforstander
eller hovedkontoret

Haglskadeforsikring er en billig betryggelse - og bør tegnes i de jyske landmænds eget selskab, hvor medlemmerne gennem reassurance er sikret mod større forhøjelser af årsbidraget, selv når katastrofalt store tab indtræffer.

Haglskadeforsikringsforeningen for Jylland G/S
Søndergade 1a ÅRHUS C. Telefon (06) 12 12 84

Ellidshøj Kridt- og Kalkværk

ved C. M. Christiansen . Århus
Telefon: Ellidshøj (08 - 11 93 11) 4
og Århus (06) 12 76 33

Fabrikation af
jordbrugskalk og
foderkridtmel

Omhyggeligt behandlede **skovplanter**
i værdifulde provenienser

DANPLANEX
PLANTESKOLER A/S . Rødekro . Telefon (046) 6 29 33*

Petersværk Betonvare-Industri

Nørresundby . Telefon 12 10 55 (kaldenr. 08)

Alt i betonvarer efter D. S. 400
Renseanlægget »Ringtanken« (Dansk patent nr. 59820)

Prima drænrør

FYNS TEGLCENTRAL

Stenstrup og Odense Teglværkers kontorer

STENSTRUP - Telefon (09) 26 10 19*

ALLEN - TRAKO

græsslåmaskinen
uundværlig i skove og
på afvandingsarealer

TRAKO - ALPINA

slår græs og klipper hække

FRIMODT - KONNING- PJEDSTED

Tlf. Bredstrup
160 (059 - 4 05 99)

Viborg Byes og Omegns Sparekasse

Telefon (076 1) 1400 (4 lin.)

Sct. Mathiasgade 68

Kontortid: Kl. 9-15
Lørdag lukket
Aftenekspedition:
Fredag kl. 18.30-20

Filialer:

Karup
Flyvestationen Karup
Mammen
Løgstrup

J. C. Halvorsen & Sønner

Krogshgades Cementstøberi

Kontor: Augustenborggade 11

Århus C . Telf. (06) 14 59 99

AEROLIT
DANSK SIKKERHEDSPRÆNGSTOF

*Det kan regne på præsten,
- men vær på degnen
Man bestemmer selv - HVOR
- det skal regne på egnen.*

BESTIL DERES
MANNESMANN
VANDINGSANLÆG

NU

Ja, med et MANNESMANN vandingsanlæg bestemmer De selv, hvor og hvornår det skal regne på Deres egn. Deres afgrødeudbytte bliver derfor større. Tørre tal om vanding viser, at de fleste afgrøder har behov for ca. 100 mm mere vand end de får fra den danske normalnedbør. Et MANNESMANN vandingsanlæg kan således hæve Deres udbytte helt op til 20%. Men skal De have fuldt udbytte - også af Deres vandingsanlæg, skal det dimensioneres og anlægges korrekt. Tal derfor først med DLAM's vandingseksperter om en realistisk og individuel projektering, der svarer til Deres aktuelle behov.

MANNESMANN er det mest udbredte vandingsanlæg overalt på jorden. MANNESMANN var det første vandingsanlæg i Danmark - det er Deres garanti for erfaring og topkvalitet.

Spørg Deres nabo, han er sikkert interesseret i et fællesanlæg. Også det klarer MANNESMANN let.

Men husk - skal De fra starten have fuld glæde af Deres nye MANNESMANN vandingsanlæg, skal det projekteres NU. Tal derfor MANNESMANN med DLAM - autoriseret af Landbrugsministeriet.

DLAM

DERES SELVSKREVNE LEVERANDØR

TELEFON (09) 35 10 22

DANSK LANDBRUGS ANDELS-MASKININDKØB - ULLERSLEV ST. FYN